

обумовлює розглядати регіональні аспекти державного управління у сфері житлової нерухомості як одного з аспектів цієї системи.

Література:

1. Голиков А. П. Размещение продуктивных сил и регионалистика / А. П. Голиков, А. Г. Дейнека, Н. А. Казакова. – Х. : Олант, 2009. – 319 с.
2. Гриценко Е. А. Рынок недвижимости: закономерности становления и функционирования (вопросы методологии и теории) / Е. А. Гриценко. – Х. : Бизнес-Информ, 2002. – 128 с.
3. Павленко В. Нерухомість та її оподаткування в умовах ринкової економіки. Перспективи введення податку на нерухоме майно в Україні / В. Павленко // Науковий вісник. – 1999. – № 3 (6). – С. 34–46.
4. Регіональні особливості ціноутворення на ринку об'єктів нерухомості, що приватизуються // Власність в Україні. – 2000. – № 1. – С. 42–43.
5. Титяев В. И. Проблемы и пути реформирования экономики жилищного хозяйства / В. И. Титяев, А. В. Полонин // Коммунальное хозяйство городов : науч.-техн. сб. – К. : Техніка, 2009. – Вип. 34. – С. 95–98.
6. Усенко Я. Б. Структура і динаміка ринку об'єктів оренди / Я. Б. Усенко // Держ. інформ. бюл. про приватизацію. – 2000. – № 1. – С. 10–16.

Надійшла до редколегії 10.11.2011 р.

УДК 381.82.346

О. М. КОВАЛЕНКО

КОМУНІКАТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНО ВІДПОВІДАЛЬНОГО БІЗНЕСУ І СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Висвітлено проблеми побудови механізмів подолання конфлікту інтересів держави і бізнесу та їх інституціонального забезпечення з метою утворення нової якості в системі суспільних відносин “державо-суспільство-бізнес”.

Ключові слова: підприємництво, соціальна держава, соціально відповідальний бізнес, функції державного управління, комунікаційний менеджмент.

In the article the problems of construction of mechanisms of overcoming of conflict of interests of the state and business are reflected and them institutional providing with the aim of formation of new quality in the system of public relations “state-society-business”.

Key words: enterprise, social state, socially responsible business, functions of state administration, communication management.

На сучасному етапі розвитку суспільства з усією гостротою проявились протиріччя між державою і бізнесом, бізнесом і суспільством. Формою їх прояву є небажання бізнесу, з одного боку, повністю виконувати свої зобов'язання перед державою (про що зокрема свідчить наявність чималої тіньової економіки); з іншого – ігнорування бізнесом виконання соціальних функцій (про що свідчать масові порушення законодавства про працю, охорону навколишнього середовища). Тому існує нагальна проблема формування в Україні філософії соціально-відповідального бізнесу.

Як специфічні чинники розвитку підприємництва в Україні слід розглядати також і відсутність наступності історичної традиції в економіці та суспільному житті, що створює умови до залучення та адаптації іноземних інституцій, а також здійснену приватизацію, що заклала основу жорсткої соціальної стратифікації і сформувала негативний імідж бізнесу в суспільстві.

Розглядаючи процеси взаємодії держави і бізнесу в суспільному відтворенні слід досліджувати дві частини проблеми: з одного боку, проблеми діяльності людини в тому чи іншому інституціональному середовищі, з іншого – вплив держави на його формування. Українські дослідження проблематики відносин бізнесу і влади лише розпочинаються. Ідеї неінституціонального підходу розвинуто у працях А. Алчіана, Г. Беккера, Р. Коуза, Ф. Найта, Д. Норта та ін.; серед російських учених неінституціональний підхід висвітлюється у працях О. Ананьїна, А. Аузана, Р. Капелюшнікова, Я. Кузьміна, С. Малахова та ін.

Метою статті є обґрунтування комунікаційного менеджменту як методу державного управління, реалізація якого сприяє формуванню філософії соціально відповідального бізнесу в соціальній державі.

У ринковій економіці, де власність на засоби виробництва належить приватним особам і корпораціям, соціальна відповідальність бізнесу існує у двох випадках: з одного боку, перед державою стосовно повного і своєчасного виконання зобов'язань зі сплати податків і платежів, що забезпечують дохідну частину бюджету, а отже, сприяють найбільш повному виконанню державою соціальних функцій, а також компенсацій нею неспроможностей ринку.

З іншого боку, власник засобів виробництва відповідає перед суспільством у цілому стосовно збереження і відновлення навколишнього середовища, забезпечення розвитку громад, на території яких здійснюється бізнес.

Третьою складовою соціальної відповідальності слід розглядати відповідальність бізнесу безпосередньо перед працівником, зокрема в забезпеченні гідних умов і безпеки праці, виплати гідної заробітної плати, що відображає здібності і інтенсивність праці робітника, а також забезпечує його право на отримання соціальних виплат з бюджету у разі настання страхових випадків, що стосуються тимчасової втрати працездатності, втрати роботи тощо.

Держава несе свою частину соціальної відповідальності перед суспільством, оскільки здійснює за рахунок коштів державного бюджету

надання соціальних послуг громадянам. Проте окрім зобов'язань перед суспільством держава бере на себе також зобов'язання стосовно забезпечення умов діяльності бізнесу, за яких останній найповніше виконує покладені на нього зобов'язання, зокрема і соціальні.

Таким чином, система соціальної відповідальності в суспільстві включає три компоненти – державу, бізнес, суспільство та кілька підсистем, які їх пов'язують: держава-бізнес, бізнес-суспільство, держава-суспільство [7].

Взаємозв'язок цих суб'єктів утворюють систему, центром якої є людина.

Отже, всі існуючі підсистеми в системі “бізнес-державо-суспільство” при визначенні контексту державного управління процесами формування філософії соціально-відповідального бізнесу в найбільш загальних рисах стосуються двох проблем, а саме: рівень і якість життя громадян, де бізнес і влада несуть солідарну відповідальність (проте стандарти визначаються державою, яка і здійснює примус щодо необхідності їх забезпечення); акумулювання і перерозподіл публічних ресурсів, до формування яких має відношення також і бізнес (процеси ж перерозподілу знаходяться у віданні держави).

Викладене дозволяє зробити проміжний висновок, який стосується того, що умовою виховання в Україні (за умов відсутності історичної традиції) бізнесу, що є відповідальним перед країною, є виконання в першу чергу, державою своїх соціальних зобов'язань перед громадянами.

На думку А. Гальчинського, мова йде про усвідомлення того, що у своїй основі суспільний розвиток має роздвоєну структуру. Він органічно поєднує, з одного боку, загальноцивілізаційний стрижень розвитку, самоціль якого – безпосередній розвиток людини, й суто формаційну, конкретно історичну спрямованість – з іншого. Зміст останньої визначається не довільно, а об'єктивними можливостями того чи іншого способу виробництва підпорядкувати свої основні ланки реалізації загальної тенденції розвитку. Однак мова тут іде скоріше про скерований об'єктивними законами розвитку процес людської еволюції, яка, розвиваючись за циклічним сценарієм, підкоряється конструктивному чи деструктивному впливу соціально-економічної формації, тобто чисто соціальне підпорядковується суспільно-політичному і техніко-технологічному.

Так само важко погодитись і з тим, що за будь-якої формаційної системи виробництво об'єктивно спрямоване на розвиток людини, багатства її особистості.

Це завдання постає як таке, що реалізується не безпосередньо, а лише в кінцевому підсумку. Отже, самоціль загальноцивілізаційного процесу й специфічна мета конкретної формаційної структури – це ті дві діалектичні протилежності, взаємодія яких зумовлює структурування історичного розвитку [2].

Об'єктивним є напрямок розвитку, відповідно до якого формаційні структури чимраз більше підпорядковуються загальноцивілізаційним цілям. Це, врешті-решт, і дає змогу прогнозувати такий ступінь суспільного розвитку, коли протиріччя між загальноцивілізаційними й формаційними структурами

знайде своє остаточне вирішення. Воно буде взагалі знято. Формацийні структури себе живуть. Вичерпавши свої функції, вони будуть повністю поглинені загальноцивілізаційним процесом. У цьому контексті, очевидно, мова йде про співзвучну сучасній філософії тезу “у процесі подолання (взаємопоглинання) внутрішніх протиріч система генерує потенціал власного розвитку” [4].

За А. Гальчинським, соціалізація країн західної цивілізації, під якою розуміється процес гуманізації суспільства, підпорядкування цільової спрямованості його розвитку, функціональних структур, зокрема й виробництва, інтересам розвитку особи і є результатом вирішення зазначеного протиріччя [2]. Полеми вирішення цього протиріччя є динаміка соціального капіталу, а одним з інструментів – формування філософії соціально відповідального бізнесу. При цьому держава в особі утворених нею інститутів несе відповідальність і безпосередньо впливає як на формування і динаміку соціального капіталу, так і на процеси визначення бізнесом власної філософії розвитку.

Таким чином, безпосереднім виконанням взятих на себе зобов’язань щодо якості соціального розвитку держава створює умови формування нової якості бізнесу.

Друга підсистема передбачає виконання бізнесом договірних зобов’язань перед суспільством, елементами якого є наймані працівники.

К. Каутський з цього приводу писав: “Так само, як термін “теорія крахів” і “теорія катастроф”, термін “теорія зубожіння”, придуманий і пущений в обіг Марксом і Енгельсом, свідчить про обурення робочого класу, який постійно зростає і постійно навчається, об’єднується і організовується самим механізмом капіталістичного виробництва” [5]. Прагнення підприємців погіршити положення робітників або, принаймні, протидіяти їх спробам поліпшити його – є неминучим наслідком капіталістичного способу виробництва і гонитви за прибутком.

Іноколи деякі фабриканти доходять навіть до того, що визнають, що хороша заробітна плата і скорочений робочий день підвищують продуктивність праці, але цим не знищується їх прагнення до “зубожіння”. Якраз ці інтелігентні фабриканти і прагнуть до заміни робітників машинами, що зберігають працю, і методами виробництва за допомогою кваліфікованої праці замість простої [Там же].

Проте в Україні існує і інший бік протиріч у сфері виробництва, пов’язаний з вартістю товару “робоча сила”, необхідністю активізації інноваційної діяльності підприємств. Це протиріччя пов’язано з тим, що дешева праця на підприємствах, утворених за індустріального технологічного укладу, не спонукає власників до оновлення засобів виробництва і дозволяє отримувати прибавочний продукт, еквівалентний вартості інноваційного продукту, який потребує залучення меншої кількості праці значно вищої вартості і значних капітальних інвестицій.

Означені вище протиріччя у сфері соціальної відповідальності бізнесу, що стосуються мінімізації рівня заробітних плат, можуть бути вирішені лише державними інституціями.

На сучасному етапі розвитку, коли підприємницькі структури зіштовхуються з проблемою нових викликів глобального середовища, які часто неможливо вирішити, використовуючи випробувані методи, на думку Н. Висоцької, само поняття “підприємництво” трансформується. На її думку, під системою підприємництва розуміють відносно стійку у просторі і в часі економічну систему, що надає певний ступінь свободи головним діючим особам цієї системи – приватним підприємцям, що володіють підприємницькою ініціативою і налаштовані на отримання прибутку; ... система має установку на залучення світу до сфери своєї діяльності і акцентування уваги на суспільно вагомих аспектах людської діяльності, що необхідно для того, аби врівноважити інтереси розвитку бізнесу з більш широкими інтересами всього суспільства [1]. Проте в такому визначенні наявні протиріччя, оскільки система підприємництва може реалізувати свою свободу лише тією мірою, в якій це є можливим, оскільки сучасна держава накладає певні інституціональні обмеження на її функціонування. По-друге, сама система підприємництва не має волі до “врівноваження інтересів розвитку бізнесу з більш широкими інтересами всього суспільства” – таке цілепокладання повинно виходити від соціальної держави [7].

Аналіз літератури доводить, що можливі чотири підходи до реалізації ідеї корпоративної соціальної відповідальності:

- 1) ринковий;
- 2) з позицій державного регулювання;
- 3) з боку зацікавлених осіб;
- 4) з боку корпоративної філософії (совісті).

Підхід з позицій державного регулювання заснований на виборі відповідних цільовій функції методів державного управління.

Класичним складом основних функцій менеджменту є планування, організація, мотивація, контроль. Кожна з цих функцій реалізується за допомогою певної кількості прийнятих управлінських рішень. План за своєю суттю є управлінським рішенням, підготовка плану відбувається шляхом виконання таких робіт: вивчення існуючого стану зовнішнього та внутрішнього середовищ, висвітлення проблем, обґрунтування можливих шляхів їх вирішення та розвитку подій взагалі, відбір кращого та його ухвалення. Функція організації необхідна для створення умов виконання плану (побудова раціональної структури, розподіл і кооперування праці, забезпечення ресурсами, регулювання та координування дій, тощо). Кожна з наведених процедур окремо вимагає прийняття управлінських рішень і саме завдяки їй здійснюється. Реалізація функції мотивації потребує визначення об'єкта мотивації, стратегічних, тактичних і оперативних цілей (форм, методів і зон контролю в подальшому).

Крім того, під час виконання етапів процесу прийняття управлінських рішень, в яких задіяно декілька людей чи установ, необхідно здійснювати всі функції. Так, роботи з аналізу ситуації чи реалізації рішення треба спланувати, організувати, проконтролювати та мотивувати виконавців [3]. Таким самим

чином, у послідовній реалізації всіх функцій державного управління здійснюються процеси комунікації в державному управлінні. Проте у процесі спеціалізації управлінської праці при формуванні філософії соціально відповідального бізнесу комунікація виділяється у відносно самостійний вид діяльності. Управління процесом комунікацій складає суть комунікаційного менеджменту. З погляду сфери діяльності і залучених ресурсів комунікаційний менеджмент є професійною діяльністю з використання комунікаційних засобів, методів, інструментів, механізмів, що забезпечують формування й ефективний розвиток усіх видів капіталу економічної системи. Саме ця професійна діяльність допомагає керівникам організації, міста, регіону розробити стратегію ефективного розвитку, сформувати організаційну культуру, вибрати найбільш дієві канали комунікації [6].

Мета комунікаційного менеджменту – підвищення ефективності економічної системи, формування і використання всіх видів її капіталу шляхом організації комунікативного простору. Мета формує такі завдання:

- добір і акумулювання інформації з джерел, зовнішніх стосовно даної економічної системи;
- класифікацію, трансформацію, забезпечення доступності інформації;
- поширення й обмін інформацією як усередині системи, так і поза нею;
- пошук ефективних способів, інструментів і механізмів інтегрованої комунікації;
- втілення фірмової комунікації в продуктах, послугах, документах, базах даних і програмному забезпеченні;
- створення, оцінка і використання нематеріальних активів [Там же].

Звертаючись до проблеми формування філософії соціально відповідального бізнесу, викладені вище завдання підлягають розв'язанню в системі “соціальна держава і соціально відповідальний бізнес” засобами комунікаційного менеджменту.

Отже, взаємодія соціальної держави і бізнесу з метою його соціалізації, отримання статусу соціально-відповідального вимагає особливого роду комунікацій, які реалізуються в системі комунікаційного менеджменту. Така спеціалізація у процесі державного управління розвитком об'єктивно повинна бути забезпечена у процесі реалізації функцій планування та організації комунікацій. Об'єктом мотивації та контролю може виступати середовище підприємництва, яке підлягає державно-управлінським впливам. При цьому, маючи на увазі, що діяльність бізнесу здійснюється в соціальній державі, слід передбачити організаційно-функціональне забезпечення зворотних зв'язків, що включає публічність прийняття державно-управлінських рішень, а також дослідження на етапі контролю ефективності здійснених державно-управлінських впливів.

Вирішення проблеми формування в Україні філософії соціально-відповідального бізнесу пов'язано з діяльністю держави, яка виконує взяті на себе зобов'язання виключно відкрито і публічно, формуючи довіру до себе як до соціальної і спонукаючи підприємництво вчиняти так само. Діяльність

органів державного управління в цьому напрямку складатиме предмет подальших досліджень.

Література:

1. *Высоцкая Н. В.* Социальная ответственность бизнеса в контексте трансформации российского предпринимательства / Н. В. Высоцкая // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 25 листопада 2010 р. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2010. – С. 128–130.
2. *Гальчинський А. С.* Становлення суспільства постформаційної цивілізації / А. С. Гальчинський. – К. : Вища шк., 1993. – С. 186.
3. *Дегтяр А. О.* Державно-управлінські рішення: інформаційно-аналітичне та організаційне забезпечення : [монографія] / А. О. Дегтяр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2004. – 224 с.
4. *Иванов Д.* Глэм-капитализм / Д. Иванов. – Режим доступу : <http://www.apn.ru/publications/article21195.htm>
5. *Каутський К.* К критике теории и практики марксизма (“Антиберштейн”). – изд. 2-е, стереот. / К. Каутський ; [пер. с нем.]. – М. : Едиториал УРСС, 2003. – С. 28.
6. *Кузьменко В.* Соціальний капітал суспільства Френсіса Фукуями у створенні та розвитку НІС / В. Кузьменко. – Режим доступу : <http://iee.org.ua/gu/pub/p77>
7. *Самофалова Т. О.* Соціальна відповідальність бізнесу як об’єктивна категорія соціально-економічної системи / Т. О. Самофалова // Теорія та практика державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. – Вип. 2 (33). – С. 214–221.

Надійшла до редколегії 13.10.2011 р.

УДК 351.83 : 316.323

В. П. ЄЛАГІН

ІНСТИТУАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНИХ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ТРАНЗИТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ

Розглянуто можливість застосування теорії інституціональних матриць для розробки моделі взаємодії соціальної держави та суспільства в матеріально-технологічному системному просторі у складі чотирьох базових інститутів. Опрацьовано шляхи реформування інституціональної взаємодії інститутів родини, власності, солідаризму і влади.

Ключові слова: інституціональна структура, базовий інститут, системний простір, солідаризм.